

Josep PERARNAU I ESPELT

VAT. LAT. 1061: *CONTROVERSIA TRIUM ANIMAE POTENTIARUM*
DE JOAN SERRA

En el volum quart d'aquest anuari¹ donàrem notícia d'una obra i d'un autor que fins aleshores entre nosaltres semblava ésser només excepcionalment conegut, tot i que no ho sigui per als estudiosos de les figures renaixentistes aplegades en la cort napolitana d'Alfons dit el Magnànim.²

Proseguim ara en la dita feina oferint la descripció del volum manuscrit esmentat en el títol, perquè així no sols donem a conèixer una altra obra d'aquell nostre humanista, ans encara un exemplar plenament representatiu dels temes doctrinals i del gust estètic d'aquells ambients humanistes de les corts italianes de la primera meitat del segle XV. Tot i petit, el volum és en la seva bellesa una mostra de la capacitat d'aquella generació a l'hora de crear obres d'art.

La descripció del volum serà feta d'acord amb la metodologia emprada per mi.³ Me n'apartaré, però, en un detall. En presentar l'obra en la tercera part de la descripció, no em limitaré a indicar-ne íncipit i èxplícit, ans, a fi de posar a l'abast del lector el fragment que precisa el contingut de l'obra, transcriuré allò que es refereix a aquest punt sota el sots-títol *Explicatio rei*.

Actualment el volum és enquadernat amb pell vermella, enquadernació segurament realitzada a darreries del segle XVIII entre el 1779 i el 1799. La superfície és de 222 x 132 mm, les vores de la qual són resseguides per cenefa daurada tant en la coberta com en la contracoberta. La coberta és presidida per l'escut de Pius VIe (1775-1799), la contracoberta pel del

1. Josep PERARNAU I ESPELT, *L'humanista Joan Serra i la seva Ars nova epistolarum*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», IV (1985), 444-447.

2. Així, per exemple, darrerament s'ha referit a aquell personatge Mariarosa CORTESE en la seva edició del *De perfectione religiosorum* de Lorenzo VALLA (*Thesaurus Mundi. Bibliotheca Scriptorum Latinorum Mediae et Recentioris Aetatis* 25), Pàdua, Antenore 1986, tal com hom pot veure en la notícia bibliogràfica d'aquest anuari, VII-VIII (1988-1989), 632, núm. 4867.

3. És l'explicada en el meu *Els manuscrits lul·lians medievals de la Bayerische Staatsbibliothek*. Volums amb textos catalans (*Studia, Textus, Subsidia* III), Barcelona, Facultat de Teologia 1982, 10-16.

cardenal bibliotecari Francisco X. de Zelada (1779-1801). El llom és dividit en cinc sectors: el segon té el número «1.061» daurat; el terç l'etiqueta blava de la «Bibliot. Ap. Vatic. Vat. lat. / 1061». Les cares interiors tant de coberta com de contracoberta són recobertes de paper acolorit. L'etiqueta de la biblioteca és repetida en l'angle superior esquerre de la cara interior de la portada. Hi ha dos folis de guarda al començament i a l'acabament del cos del volum. Al f. 1° és repetit el núm. del volum en el peu de la pàgina. El segell de la biblioteca és repetit en els folis 1° i 88°.

El cos del volum consta actualment de 91 folis de pergamí, de 194 x 130 mm, distribuïts en deu plecs, normalment de cinc fulls doblats (5 x 2 = 10 folis), no numerats a l'interior del plec; relligat senzill al centre del plec i al final reclam escrit en sentit vertical; el reclam manca al final del plec novè (f. 98°), pel fet d'acabar-s'hi el text, i del desè, en blanc. Els plecs primer (ff. 0 i 1-8) i desè (ff. 89-90) no són com els altres, car el primer és coix pel fet d'haver perdut el que hauria d'ésser el foli inicial, raó per la qual ara el plec només té nou folis; el desè o darrer és format per un sol full doblat.

F. 1°. *Ad sanctissimum papam Nicolaum quintum. Joannis Serre Valentini de controversia trium anime potentiarum invicem de prestantia disceptantium liber incipit. Reverendissimo in Christo patri domino Dominico, miseratione divina tituli Sancte Crucis in Jherusalem sancte Romane Ecclesie presbytero Cardinali recitato, eandem controversiam ad finem usque debitum dirigenti.*

F. 1°-2°. *Prohemium ad reverendissimum dominum Cardinalem.* Inc.: MAXIME uellem, reuerendissime pater, clarissimisque uirtutibus prestantissime, ut ea que nunc tibi explicaturus sum exigente necessitate, si libet, ita breuiter narrari possent... *Exp.*: ...Ipsius enim rei series sic se habet.

Explicatio rei. CVM proxime in societate quorumdam ad sanctissimum papam Nicolaum quintum gressus meos ipse dirigerem. Plerique iamdicte societatis viri [f. 2°] illi quidem perlitterati dum irent, pro varia mentis affectione, ut fit, honestis tamen exigentibus causis, uariis frequenter in disputationibus uolebantur. Nunc enim de dispari motu illarum septem ambientium sperarum necnon planetarum influentiis cautissime disserebant. Mox ad connexionem elementorum descendentes, intrinsecas eorum virtutes ad res uariarum formarum generandas perscrutabantur. Tandem, per individua rerum que tam mira pulchritudine ac varia quidem distinctione perlucet ordinatissime discurrentes totam quasi universi pulchritudinem ostendere videbantur. Cuius quidem causa disputationis frequentis pericunde mihi attento pariter et pendentem dum varie sepe res sensibus meis obicerentur, mens, que nunquam quiescere solet, non solum [f. 3°] in

varias cogitationes, verum etiam in delectabiles ac iocundas admirationes ducebatur. Admirabar enim non parum tum singula queque que dixerant, tum etiam inter individua rerum excellentiam hominis, qui iussu maximi Imperatoris Dei universa creantis in cunctis que generantur et occidunt, non solum imperium tenet et medium est, ut suo unaqueque res creatori deserviat, verum etiam mirandas naturas ipsorum visibilium comprehendens, ad intelligentiam illius invisibilis et deifice simplicitatis ascendit, ad cuius similitudinem tam speciosissimus ipse formatus est. Verum enim, cum in hac admiratione persistens, prefate comprehensionis et intelligentie causam tres anime potentias esse perpenderem, memoriam, intellectum, voluntatem. Pretereo illas res non parva equidem admiratione [f. 3°] dignissimas, que ad corporis opificium attinent, nova in occursum cogitatione procurrente, nihil mihi potius fuit quam ut diligenter inquirerem queenam illarum et maior et prestantior, an utrum omnes equalis essent, ut ita dixerim, ponderis et momenti. Tales ergo res mihi animo volutanti, totus ille quasi consumptus est dies. Cum, igitur, in diversorio quodam predicta etiam cogitatio in multam per me noctem producta esset, neque proposita questionis ad terminum usque veri pervenire potuissem, ipsa etenim ingenio meo velut confragosa ac perdifficilis videbatur, me et de via fessum et magna mentis exercitatione fatigatum, acrior quam solebat somnus complexus est. Qua in re, sive somnium recte sive insomnium deceat nominari, tres [f. 4°] mihi velut virgines presto sunt...

Exp. [f. 88°]: ...in claritate saltem glorie te in eum, piissime pater, continget. Deo gratias.

Joan SERRA, *Controversia trium animae potentiarum*

La caixa d'escriptura amida 123 x 72 mm i conté 17 línies. Tant el marc com les línies són marcades. Rúbriques en vermell, com també la paraula que al cap de la pàgina indica qui hi té la paraula: *Voluntas Intellectus Memoria*. Lletra plenament humanística. Caplletres bellament il·luminades, sobretot la M inicial, de la qual surt una garlanda de 170 x 144 mm, que emmarca la pàgina pel peu i per la banda dreta de la mateixa. Hi ha caplletres minades en els folis 2° (presentació), 8° (comença el discurs de 'voluntas'), 22° (comença el d' 'intellectus'), 43° (comença el de 'memoria') i 63° (comença el de l'autor), dins el qual trobem al f. 65°, «Joannes», 67° *Omnium laus Summo Pontifici*, f. 84° *Deprecatio ad Memoriam*, f. 85°, *Deprecatio ad Intellectum*, f. 80° *Deprecatio ad Voluntatem*, f. 86° *Trium potentiarum responsio*, f. 88° *Deprecatio ad reverendissimum dominum cardinalem* (el cardenal és Domènec Ram).

Ara només resta desitjar que aviat puguem tenir el text a les mans. Seria una bella contribució al coneixement de les bases doctrinals de l'hu-

manisme català de la primera meitat del segle XV. Unes bases de pensament, a l'elaboració de les quals Joan Serra es trobaria en companyia almenys de Nicolau Eimeric, de Francesc Eiximenis i de Ramon Sibiuda. Un bell tema, si n'hi ha.

Barcelona, juny del 1990